

Vergaderjaar 1988–1989

21 105

Wijziging van de Wet economische mededinging (voorzieningen met betrekking tot verticale prijsbinding)

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. ALGEMEEN

1. Inleiding

Op 18 december 1985 is bij de Tweede Kamer ingediend een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet economische mededinging inzake verticale prijsbinding (Kamerstukken II 1985/86 en 1986/87, 19 361; Handelingen II 1986/87, bladzijden 1021–1033 en 1194; Kamerstukken I 1986/87, 19 361 (75, 75a, 75b en 75c); Handelingen I 1986/87, bladzijden 1426–1432, 1453–1462 en 1485). De inhoud van dit wetsvoorstel is mede bepaald door de besluitvorming van het vorige kabinet over het rapport van de Commissie deregulering in verband met de economische ontwikkeling (brief van de Minister van Economische Zaken van 27 juni 1983 aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal; Kamerstukken II 1982/83, 17 931, nr. 5, bladzijden 2, 3 en 14–21).

Het wetsvoorstel hield, kort samengevat, in dat de collectieve vormen van verticale prijsbinding onverbindend zijn, met de mogelijkheid slechts in die gevallen, waarin het algemeen belang dit naar het oordeel van de betrokken bewindsleden vereist, ontheffing te verlenen, en dat individuele verticale prijsbinding onverbindend is voor bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen goederen.

Beide Kamers der Staten-Generaal konden zich met deze regeling inzake verticale prijsbinding verenigen. Niettemin werd het wetsvoorstel op 2 juni 1987 door de Eerste Kamer verworpen, dit in verband met doorslaggevende bezwaren welke die Kamer had tegen de bepalingen, die in het wetsvoorstel waren opgenomen door aanvaarding van een amendement door de Tweede Kamer, en die opname in de Wet economische mededinging beoogden van een bevoegdheid voor de betrokken ministers om minimumprijzen vast te stellen.

Gelet op het feit dat er structurele mededingingspolitieke bezwaren bestaan tegen verticale prijsbinding en gelet op het feit dat voortdurend herhaalde verlenging van de werkingsduur van het op grond van artikel 10 van de Wet economische mededinging vastgestelde koninklijk besluit van 1 april 1964 (Stb. 110)¹, waarin nu verticale prijsbinding is geregeld, niet gewenst is, wordt thans een nieuw wetsvoorstel inzake verticale

¹ Koninklijk besluit van 1 april 1964, houdende onverbindendverklaring van bepalingen betreffende verticale prijsbinding in mededingingsregelingen, zoals gewijzigd bij de koninklijke besluiten van 31 augustus 1964 (Stb. 352 en 353) en van 18 januari 1973 (Stb. 15).

prijzbinding ingediend, dat grotendeels overeenkomt met het op 2 juni 1987 door de Eerste Kamer verworpen wetsvoorstel, met uitzondering van de bepalingen met betrekking tot minimumprijzen.

Het ligt in de bedoeling dat de met dit wetsvoorstel beoogde wijziging van de Wet economische mededinging in werking treedt vóór 15 juni 1990, de datum waarop het bovengenoemde koninklijk besluit vervalt.

Voor een uitvoerige uiteenzetting van de voorgeschiedenis van het wetsvoorstel 19 361 moge ik verwijzen naar de paragrafen 1 en 2 van de memorie van toelichting daarbij (Kamerstukken II 1985/86, 19 361, nr. 3).

Afgezien van de minimumprijsregeling wijkt dit wetsvoorstel met betrekking tot één onderdeel af van het verworpen wetsvoorstel. Het betreft de regeling van het beroep. Inmiddels is tot stand gekomen de wet van 2 maart 1989 tot wijziging van de Wet economische mededinging en van enige andere wetten (uitbreiding van de mogelijkheid van beroep) (Stb. 57). Deze wet, die per 24 maart 1989 in werking trad, verruimt de beroepsmogelijkheid ter zake van individuele beschikkingen ingevolge de Wet economische mededinging in algemene zin, zodat een afzonderlijke beroepsvoorziening ter zake van krachtens het nieuw in te voegen artikel 9g te treffen beschikkingen thans achterwege kan blijven.

2. Motivering van het wetsvoorstel: bezwaren tegen verticale prijsbinding

De bezwaren tegen verticale prijsbinding die zowel ten grondslag liggen aan het meergenoemde koninklijk besluit van 1 april 1964 als aan de thans voorgestelde wettelijke regeling van verticale prijsbinding zijn uitvoerig weergegeven in paragraaf 3 van de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel 19 361.

Samengevat zijn de bezwaren tegen verticale prijsbinding, dat de aan die prijsbinding inherente concurrentiebeperkingen zowel de ontplooiing van de aan de behoefte van de afnemers aangepaste diversiteit in distributiemethoden als de ontplooiing en stimulering van de doelmatigheid in de distributie belemmeren. Daarnaast leidt de uitschakeling van prijsconcurrentie tot – soms veel – hogere prijzen, dan bij een onbeperkte mededinging tot stand zouden komen.

Voor de collectieve vormen van verticale prijsbinding komt daar nog bij, dat niet alleen voor de wederverkopers van de prijsgebonden goederen maar óók voor de leveranciers van die wederverkopers een mededingingsbeperking geldt. Voor wederverkopers is het niet meer mogelijk, althans moeilijker, te kiezen tussen enerzijds leveranciers die wél verticale prijsbinding toepassen en anderzijds leveranciers die dat niet doen. Voor leveranciers is het bij collectieve verticale prijsbinding niet langer mogelijk ten aanzien van het al dan niet toepassen van verticale prijsbinding hun verkooppolitiek aan te passen aan de feitelijke marktomstandigheden.

Deze bezwaren tegen de collectieve vormen van verticale prijsbinding brengen met zich mee dat als algemene regel dient te gelden dat deze niet zijn toegestaan. Slechts bij uitzonderlijke omstandigheden binnen een bepaalde bedrijfstak is afwijken van deze regel mogelijk. In verband daarmee is in de voorgestelde regeling een stringent te hanteren ontheffingsmogelijkheid opgenomen (voorgesteld artikel 9g Wet economische mededinging).

In de memorie van toelichting bij wetsvoorstel 19 361 is vastgesteld, dat in 1985 door de regering is toegezegd dat wanneer de huidige ontheffing van het thans geldende verbod van collectieve verticale prijsbinding voor de desbetreffende privaatrechtelijke regeling voor boeken van rechtswege vervalt in verband met de inwerkingtreding van het

onderhavige wetsvoorstel en indien de boekenbranche om een nieuwe ontheffing verzoekt, een zodanig verzoek zal worden ingewilligd.

Deze toezegging betreffende bedoelde privaatrechtelijke regeling geldt uit de aard van de zaak ook met betrekking tot dit wetsvoorstel.

Ook tegen individuele verticale prijsbinding bestaan mededingingspolitieke bezwaren. Het is echter nog de vraag of die bezwaren zich in alle sectoren even sterk voordoen. Onder die omstandigheden is ten aanzien van individuele verticale prijsbinding een meer genuanceerde benadering noodzakelijk. Dit komt tot uitdrukking in het voorgestelde wettelijke systeem: individuele verticale prijsbinding is onverbindend voor bij algemene maatregel van bestuur aangewezen goederen. Er is onder meer in de volgende situaties aanleiding om zo'n maatregel te overwegen:

a. Wanneer een groot deel van de op een bepaalde markt werkzame leveranciers individuele verticale prijsbinding toepast voor de betrokken goederen, zonder dat daarbij overigens sprake is van collectieve verticale prijsbinding.

b. Wanneer een leverancier individuele verticale prijsbinding toepast met betrekking tot een goed of goederen waarvoor, voor de afnemers/consumenten, geen of onvoldoende gelijkwaardige substitutiemogelijkheden aanwezig zijn.

c. Wanneer de toepassing van individuele verticale prijsbinding in een bepaalde sector verhindert dat die vormen van detailhandel tot ontwikkeling komen welke zich toeleggen op het tegen relatief lage prijzen te koop aanbieden van bepaalde goederen, dan wel het voortbestaan van die vormen van detailhandel zou (kunnen) bedreigen.

Voor het merendeel van de goederen waarvoor ook thans, onder het koninklijk besluit van 1 april 1964, individuele verticale prijsbinding onverbindend is zijn de onder c bedoelde vormen van detailhandel tot ontwikkeling gekomen. Een herintroductie van individuele verticale prijsbinding voor een of meer dan deze goederen zou het voortbestaan van deze vormen ernstig kunnen bedreigen.

Het ligt in verband hiermede in de bedoeling om in eerste instantie een uitvoeringsmaatregel vast te stellen waarbij die goederen worden aangegeven. Die goederen zijn:

- a. radio- en televisietoestellen, platenspelers en bandrecorders;
- b. elektrische koelkasten, broodroosters, mixers, stofzuigers, wasmachines, centrifuges, strijkijzers, droogscheerapparaten en haardrogers;
- c. fotografietoestellen, flitslichtapparaten, filmcamera's en foto- of filmprojectietoestellen.;
- d. grammofoonplaten;
- e. onderdelen van de genoemde produkten.

Ik teken hierbij aan dat het gezien de technische ontwikkelingen die inmiddels hebben plaatsgevonden noodzakelijk is om de lijst, die gaandeweg (en niet alleen wat de benamingen betreft) verouderd is, te moderniseren, dat wil zeggen aan te passen aan die technische ontwikkelingen, waardoor bijvoorbeeld ook videospelers en -camera's, compact discs en compact disc spelers onder de maatregel worden gebracht. Het ligt tevens in mijn voornemen dat deze uitvoeringsmaatregel op grond van de met dit wetsvoorstel gewijzigde wet tegelijk met de wetswijziging in werking treedt. Daarmee wordt vermeden dat er ten aanzien van individuele verticale prijsbinding een «gat» valt tussen het oude regime van het koninklijk besluit van 1964 en het nieuwe regime van het wetsvoorstel. Bovendien moet vermeden worden dat in de sectoren waar individuele verticale prijsbinding tot nog toe onverbindend is opnieuw verticale prijsbinding opduikt. Dat is niet denkbeeldig. Opnieuw invoeren van verticale prijsbinding in die sectoren zou, zoals gezegd, ten koste kunnen gaan van die vormen van de detailhandel die zich toeleggen op het tegen relatief lage prijzen te koop aanbieden van bepaalde

(duurzame) goederen. Voor een onverbindendverklaring van individuele verticale prijsbinding voor andere dan de eerdergenoemde goederen zie ik vooralsnog geen aanleiding.

In verband met het bovenstaande wordt op korte termijn advies gevraagd aan de Commissie economische mededinging over deze uitvoeringsmaatregel. Op korte termijn omdat de met dit wetsvoorstel beoogde wijziging van de Wet economische mededinging, na aanvaarding door het parlement, uiterlijk op 15 juni 1990 (de datum waarop het besluit van 1964 expireert) in werking dient te treden. Het voorgestelde artikel 9e, tweede lid, bepaalt dat een in het eerste lid bedoelde algemene maatregel van bestuur een werkingsduur heeft van ten hoogste vijf jaren.

De beperking van de werkingsduur van maatregelen – aanwijzingen van goederen waarvoor individuele verticale prijsbinding onverbindend is – als bedoeld in artikel 9e, eerste lid, onder b, strekt tot periodieke heroverweging van die maatregelen. Zo'n periodieke heroverweging kan onzekerheid scheppen in het bijzonder voor die detaillisten die onder de «bescherming» van door de wet gegarandeerde afwezigheid van verticale prijsbinding, zich toeleggen op het tegen relatief lage prijzen te koop aanbieden van bepaalde goederen. Aan de positie van deze detaillisten zal bij bedoelde heroverweging bijzondere aandacht worden gegeven.

Overigens zal er niet snel toe worden overgegaan om met betrekking tot een goed dat eenmaal is aangewezen als een goed, waarvoor individuele verticale prijsbinding onverbindend is, verticale prijsbinding na verloop van tijd toch weer toe te staan. Ten slotte hebben de desbetreffende detaillisten (en andere belanghebbenden) de mogelijkheid om zich, voordat een (nieuwe) algemene maatregel van bestuur als bedoeld in artikel 9e, eerste lid, wordt vastgesteld, te doen horen door de Commissie economische mededinging.

Wanneer na afloop van de termijn gedurende welke de maatregel geldt behoefte bestaat aan voortzetting daarvan, in dezelfde of in gewijzigde vorm, dan zal een nieuwe algemene maatregel van bestuur tot stand moeten worden gebracht, waarover dan opnieuw de Commissie economische mededinging moet worden gehoord.

3. Hoofdtrekken van het wetsvoorstel

3.1. Inhoud

De inhoud van dit wetsvoorstel komt in essentie overeen met die van wetsvoorstel 19 361, zoals dat gewijzigd was door vier met betrekking tot dat voorstel ingediende nota's van wijziging (Kamerstukken II 1985/86, 19 361, nr. 6, en 1986/87, 19 361, nrs. 9, 11 en 13).

Ik moge voor de beschrijving van de inhoud van dit wetsvoorstel verwijzen naar paragraaf 4.1 van de memorie van toelichting daarbij.

3.2. Procedure

Voordat de betrokken bewindslieden een voordracht doen voor een algemene maatregel van bestuur strekkende tot aanwijzing van goederen ter zake waarvan individuele verticale prijsbinding onverbindend is (ontwerp-artikel 9e, eerste lid, onder b), horen zij ingevolge het voorgestelde derde lid van dat artikel de Commissie economische mededinging. Gezien de belangen die bij een dergelijke onverbindendverklaring in het geding kunnen zijn, strekt het vierde lid van artikel 9e ertoe dat de commissie belanghebbenden in de gelegenheid stelt hun standpunt naar voren te brengen.

De commissie zal ook worden gehoord voordat de betrokken bewindslieden beslissen op een verzoek tot ontheffing ter zake van een collec-

tieve verticale prijsbindingsregeling (ontwerp-artikel 9g, zevende lid) en tevens in de gevallen waarin het voornemen bestaat tot verlenging, wijziging of intrekking van een dergelijke ontheffing.

3.3. Beroep

Op 2 maart 1989 kwam tot stand de wet tot wijziging van de Wet economische mededinging en van enige andere wetten (uitbreiding van de mogelijkheid van beroep (Stb. 57)). Voor de Wet economische mededinging houdt deze wet onder andere in dat voortaan een ieder die rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen door een op grond van het bij of krachtens deze wet (de Wet economische mededinging) bepaalde vastgestelde beschikking op de gronden vermeld in de Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven beroep kan instellen. Ook tegen het niet gebruik maken door de betrokken bewindslieden van bepaalde bevoegdheden (in individuele gevallen) op grond van de wet staat beroep open bij dat college. Deze wijzigingswet is per 24 maart 1989 in werking getreden.

Ook beschikkingen met betrekking tot de toepassing van artikel 9g van dit wetsvoorstel – ontheffing voor collectieve verticale prijsbinding – zijn voor beroep vatbare beschikkingen als bedoeld in het door de wet van 2 maart 1989 gewijzigde artikel 33 van de Wet economische mededinging. Dit brengt met zich mee dat tegen een gehele of gedeeltelijke weigering om een ontheffingsverzoek in te willigen of tegen een ontheffing beroep bij het College van beroep voor het bedrijfsleven open staat voor een ieder die rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen door de desbetreffende beschikking.

3.4. Europese aspecten

Mededingingsregelingen kunnen onder het toepassingsbereik vallen zowel van de mededingingsvoorschriften van het EEG-Verdrag als van de Wet economische mededinging. Dit geldt ook voor (bepalingen in) mededingingsregelingen met betrekking tot verticale prijsbinding.

In de memorie van toelichting bij het meergenoemde wetsvoorstel 19 361 is uiteengezet dat individuele verticale prijsbinding alleen dan onder het toepassingsgebied van artikel 85 van het EEG-Verdrag valt wanneer het betreft prijsbinding die de nationale grenzen overschrijdt. Tevens is in de memorie van toelichting bij wetsvoorstel 19 361 uiteengezet dat de collectieve vormen van verticale prijsbinding, voor zover deze een ongunstige invloed kunnen hebben op de tussenstaatse handel binnen de gemeenschappelijke markt, onder het verbod vallen van artikel 85, eerste lid, van het EEG-Verdrag, zonder dat deze vorm van concurrentiebeperking tot nu toe (in die situatie is sinds de indiening van wetsvoorstel 19 361 geen verandering gekomen) op een buitentoepassingverklaring van dat verbod op grond van artikel 85, derde lid, heeft kunnen rekenen (Kamerstukken II, 1985/86, 19 361, nr. 3 bladzijden 4/5).

In aanvulling hierop moet worden vastgesteld dat in Verordening (EEG) nr. 4087/88 van de Commissie van 30 november 1988, Pb EG nr. L 359, inzake toepassing van artikel 85, derde lid, van het Verdrag op groepen franchise-overeenkomsten is vastgelegd, dat de bij die verordening geregelde categorale buitentoepassingverklaring van het verbod van artikel 85, eerste lid, voor franchise-overeenkomsten niet van toepassing is indien de franchisenemer door de franchisegever rechtstreeks of indirect wordt beperkt bij het vaststellen van verkoopprijzen van de producten of diensten die onder de franchise vallen, onverminderd de mogelijkheid voor de franchisegever om verkoopprijzen aan te bevelen.

Voor zover een eventuele beperking bij het vaststellen van de prijzen

betrekking zou hebben op goederen, die van de franchisegever afkomstig zijn, zou er sprake zijn van verticale prijsbinding. Verticale prijsbinding staat derhalve, volgens de genoemde verordening, in de weg aan buitentoepassingsverklaring als bedoeld in die verordening.

Een soortgelijke regeling is opgenomen in Verordening (EEG) nr. 1983/83 van de Commissie van 22 juni 1983 inzake de toepassing van artikel 85, derde lid, van het Verdrag op groepen alleenverkoopovereenkomsten en in Verordening (EEG) nr. 1984/83 van de Commissie van 27 juni 1983 inzake de toepassing van artikel 85, derde lid, van het Verdrag op groepen exclusieve afname-overeenkomsten, beide verordeningen gepubliceerd in Pb EG nr. L 173. In beide verordeningen vormen concurrentiebeperkende verplichtingen welke de vrijheid beperken van wederverkopers of de alleenverkoper om hun of zijn prijzen te bepalen een belemmering voor buitentoepassingsverklaring als bedoeld in die verordeningen. Theoretisch is het overigens niet uitgesloten dat de Commissie in gevallen, die niet vallen onder een generieke buitentoepassingsverklaring, bij individuele beschikking een ontheffing verleent.

Voor dit wetsvoorstel betekent dit alles in concreto dat in een aantal gevallen mededingingsregelingen met betrekking tot individuele verticale prijsbinding, die niet onder een aanwijzing vallen als bedoeld in het voorgestelde artikel 9e en dus niet onverbindend zijn op grond van de Wet economische mededinging, toch verboden kunnen zijn omdat zij onder het verbod van artikel 85, eerste lid, van het EEG-Verdrag vallen zonder voor een buitentoepassingsverklaring van dat verbod in aanmerking te komen op grond van artikel 85, derde lid.

Met betrekking tot de collectieve vormen van verticale prijsbinding zal bij toepassing van artikel 9g (ontheffingsmogelijkheid voor collectieve verticale prijsbinding), indien overwogen zou worden een dergelijke ontheffing te verlenen en het communautaire handelsverkeer mogelijk-kerwijs door de betrokken mededingingsregeling beïnvloed zou kunnen worden, steeds tevoren afstemming plaatsvinden met de Europese Commissie ten einde te vernemen of deze hiertegen bezwaren aanwezig acht. Naar verwachting zal ook de Commissie collectieve verticale prijsregelingen ten minste zo kritisch beoordelen als individuele, zodat in dergelijke gevallen een instemming van de kant van de Commissie niet voor de hand ligt.

3.5. Het strafrechtelijk regime

Voor de wijzigingen in het strafrechtelijk regime van de Wet economische mededinging en, in samenhang daarmee, in de Wet op de economische delicten, moge ik verwijzen naar de toelichting op artikel I, onderdelen E en F, en artikel III, in Kamerstuk II 1985/86, 19 361, nr. 3, bladzijden 11 tot en met 13.

3.6. Overgangsbepaling

Ook in dit wetsvoorstel is een overgangsbepaling opgenomen ten behoeve van de ontheffingen (voor collectieve vormen van verticale prijsbinding) die onder het koninklijk besluit van 1 april 1964 waren gegeven (artikel II van het wetsvoorstel). Ik moge verwijzen voor een uitvoeriger toelichting hierop naar paragraaf 4.4 van de memorie van toelichting bij wetsvoorstel 19 361.

4. Dereguleringsverantwoording

Het wetsvoorstel is materieel gelijklopend met wetsvoorstel 19 361. Ik verwijs om die reden voor de dereguleringsverantwoording naar paragraaf 5 van de memorie van toelichting bij dat wetsvoorstel.

II. ARTIKELEN

ARTIKEL I

De in **onderdeel A** van dit artikel opgenomen wijziging die in een aantal artikelen van de Wet economische mededinging wordt aangebracht heeft geen materiële betekenis. De zinsnede in die artikelen, waarin wordt bepaald dat de Commissie economische mededinging wordt gehoord alvorens een voordracht voor een algemene maatregel van bestuur als in die artikelen bedoeld wordt gedaan, wordt slechts in overeenstemming gebracht met hetgeen bij dergelijke bepalingen meer gebruikelijk is. Op deze wijze is duidelijker dan thans bepaald, dat de Commissie economische mededinging ook over voorgenomen wijzigingen van de betrokken algemene maatregelen van bestuur moet worden gehoord. Hierdoor wordt tevens bewerkstelligd, dat de betrokken bepalingen gelijkkluidend zijn aan de overeenkomstige bepalingen van het derde lid van het nieuwe artikel 9e.

Onderdeel B

Door dit onderdeel worden de artikelen 9e, 9f en 9g in de Wet economische mededinging ingevoegd, die de nieuwe regeling ter zake van verticale prijsbinding inhouden.

Na de uiteenzetting die hierover in het algemeen deel van de toelichting is gegeven, zij hier volstaan met de volgende toelichting ter zake van de afzonderlijke artikelen.

Artikel 9e bevat de hoofdbepaling van de onderhavige regeling. Evenals in het koninklijk besluit van 1964 gaat het hier om de onverbindendverklaring van bepaalde vormen van verticale prijsbinding. Voor de omschrijving van het begrip verticale prijsbinding is aansluiting gezocht bij het, in 1985 ingetrokken, wetsvoorstel, houdende voorzieningen met betrekking tot prijsbinding en minimumprijzen (Kamerstukken 14 886), dat in dit opzicht doorzichtiger is dan bedoeld koninklijk besluit.

Aangezien een met verticale prijsbinding te vergelijken figuur ter zake van diensten niet in enigszins betekende mate voorkomt, is dit element niet in de nu voorgestelde omschrijving opgenomen. Door de verkorting van de omschrijving die optreedt als gevolg daarvan, bestaat thans geen behoefte meer aan een afzonderlijke definitie van «verkoop van goederen» zoals bovengenoemd wetsvoorstel in artikel 1 van de Wet economische mededinging beoogde aan te brengen; dit element is in de voorgestelde omschrijving van verticale prijsbinding zelf uitgewerkt.

In artikel 9e, eerste lid, **onder a**, is de onverbindendheid van collectieve verticale prijsbinding neergelegd.

De omschrijving van het element «collectief» in dit onderdeel beoogt materieel hetzelfde als hetgeen artikel 1, eerste, tweede en derde lid, van het meergenoemde besluit van 1964 ter zake daarvan inhoudt. In de onderhavige regeling is getracht hieraan op eenvoudiger wijze vorm te geven. Deze omschrijving omvat horizontale mededingingsregelingen, welke strekken tot collectieve toepassing en handhaving van verticale prijsbinding. Tevens vallen onder de omschrijving van het element collectief in artikel 9e, eerste lid, onder a, horizontale afspraken, waarbij degenen van wie de goederen afkomstig zijn tegenover derden gehouden zijn de prijsbinding aan hun afnemers op te leggen. Het gaat daarbij om mededingingsafspraken tussen ondernemers werkzaam op hetzelfde niveau van een bedrijfskolom (bijvoorbeeld producenten, onderscheidenlijk groothandelaren), waarbij deze onderling afspreken dat zij hun afnemers zullen beperken in hun vrijheid prijzen vast te stellen bij de verkoop van goederen, onderscheidenlijk dat zij hun afnemers de

verplichting zullen opleggen, op hun beurt hun afnemers in die vrijheid te beperken.

Artikel 9e, eerste lid, **onder b**, bevat de basisbepaling voor de regeling van de onverbindendheid van individuele verticale prijsbinding.

In het tweede lid is de periodieke heroverweging vervat, waarvan in paragraaf 2 van het algemeen deel van de toelichting melding is gemaakt. De bepaling brengt met zich mee, dat, mocht na afloop van de termijn van vijf jaren behoefte bestaan aan voortzetting van de regeling in dezelfde dan wel in gewijzigde vorm, opnieuw een algemene maatregel van bestuur dient te worden vastgesteld.

Voor de toelichting op het **derde en vierde lid van artikel 9e** zij verwezen naar het algemeen deel van de toelichting (paragraaf 3.2. Procedure).

Het voorgestelde **artikel 9f** bevat in het eerste lid een tweetal uitzonderingen op de generieke onverbindendverklaring van verticale prijsbinding die ook voorkwamen in het wetsvoorstel inzake voorzieningen met betrekking tot prijsbinding en minimumprijzen. In Kamerstukken II 1981, 14 886, nr. 9 (gewijzigd ontwerp van wet) zijn deze opgenomen in ontwerp-artikel 15b, eerste lid, onder a, onderscheidenlijk b. In het tweede lid is een uitzondering van de generieke onverbindendverklaring van individuele verticale prijsbinding vervat (vergelijk genoemd artikel 15b, eerste lid, onder d).

In **onderdeel a van het eerste lid** van het onderhavige artikel zijn uitgezonderd de bepalingen in mededingingsregelingen die betrekking hebben op een markt buiten Nederland. De kans, dat de belangen, welke de Nederlandse overheid bij de vormgeving en de toepassing van de nationale mededingingswetgeving in het oog dient te houden, belangrijk geraakt worden door een weliswaar in Nederland tot stand gekomen, maar overigens uitsluitend op buitenlandse markten toegepaste verticale prijsbinding, is aanmerkelijk kleiner dan wanneer het gaat om verticale prijsbinding toegepast op binnenlandse markten. Daar komt voorts als belangrijke overweging bij, dat de Nederlandse overheid uit de aard der zaak geen juridische bevoegdheden bezit en in het algemeen ook niet over praktische mogelijkheden beschikt om corrigerend op te treden op markten buiten Nederland.

In **onderdeel b van het eerste lid** worden beperkingen van de vrijheid van prijsgedrag in concernverband uitgezonderd van de onverbindendverklaring van artikel 9e. Evenals ter zake van onderdeel a volg ik hier de lijn van het bovengenoemd wetsvoorstel, hetgeen in dit geval inhoudt, dat ook ik onvoldoende reden zie om op te treden tegen prijsafstemming tussen ondernemingen, die weliswaar juridisch zelfstandig zijn, maar economisch een eenheid vormen, terwijl bovendien in deze gevallen de onderlinge afstemming van het prijsgedrag zonder veel moeite op een andere wijze kan worden gerealiseerd, namelijk zo, dat niet gesproken kan worden van beperking van de vrijheid van het prijsgedrag die afkomstig is van buiten de betrokken onderneming.

In het **tweede lid** wordt het aan leveranciers mogelijk gemaakt hun afnemers te beletten van hen afkomstige goederen te verkopen tegen een prijs, die lager is dan de inkoopprijs van die afnemers, vermeerderd met eventueel door de afnemers te betalen vervoerskosten, alsmede met de omzetbelasting. Artikel 1, vierde lid, onder 2, van het koninklijk besluit van 1 april 1964, zoals aangevuld bij besluit van 31 augustus 1964, bevat een uitzondering van gelijke strekking op de generieke onverbindendverklaring van individuele verticale prijsbinding voor bepaalde duurzame gebruiksgoederen. In gevallen, waarin vervoerskosten afzonderlijk ten laste van de afnemers komen, mogen deze voor de bepaling van de eventueel aan die afnemer voor te schrijven minimumverkoopprijs bij de inkoopprijs worden opgeteld. Voorts mag bij de bepaling van bedoelde wederverkoopprijs de door de afnemer verschuldigde omzetbelasting in aanmerking worden genomen.

Vermeld zij nog, dat niet is overgenomen de uitzondering, vervat in artikel 15b, eerste lid, onder c, van het wetsvoorstel inzake voorzieningen met betrekking tot prijsbinding en minimumprijzen, zoals deze luidt in bovengenoemd Kamerstuk 14 886, nr. 9. Het ging in die uitzondering om beperkingen van de vrijheid van prijsgedrag welke aan licentienemers worden opgelegd in het verband van octrooilicentie-overeenkomsten alsmede in het verband van het verlenen van licenties van andere rechten op het gebied van de intellectuele eigendom. Aangezien mij enerzijds niet is gebleken dat aan een dergelijke uitzondering in de praktijk behoefte zou bestaan – het koninklijk besluit van 1 april 1964 kent zo'n uitzondering niet – doch anderzijds het wel invoeren van zo'n uitzondering zou kunnen leiden tot oneigenlijk gebruik daarvan, waardoor afbreuk zou worden gedaan aan de doelstellingen van de onderhavige regeling, is een bepaling als hier bedoeld niet in het wetsvoorstel opgenomen. Dit komt ook de doorzichtigheid van de regeling ten goede.

Het voorgestelde **artikel 9g** bevat de bevoegdheid voor de betrokken bewindslieden tot het verlenen van ontheffing van de overbindendverklaring van collectieve verticale prijsbinding. Verwezen zij om te beginnen naar hetgeen hierover in de paragrafen 2, 3.2 en 3.3 van het algemene deel van de toelichting reeds is uiteengezet. Daarnaast zij nog het volgende vermeld.

Bij de opzet van dit artikel is, voor zover mogelijk, aansluiting gezocht bij artikel 12 van de Wet economische mededinging, dat de regeling behelst ter zake van het verlenen van ontheffingen van een generieke overbindendverklaring van bepalingen in mededingingsregelingen ingevolge artikel 10 van die wet.

Het eerste lid bevat de grondslag voor het verlenen van ontheffingen, enerzijds voor «nieuwe» collectieve verticale prijsbindingsregelingen, dat wil zeggen, regelingen, die na de inwerkingtreding van de onderhavige wet ontstaan, en anderzijds voor bestaande dergelijke regelingen waarvoor een ontheffing geldt ingevolge het koninklijk besluit van 1964. Artikel II van het wetsvoorstel bevat een bepaling om te voorkomen, dat laatstbedoelde mededingingsregelingen overbindend zouden worden op het moment, dat deze wet in werking treedt. Verwezen zij voor wat deze overgangsregeling betreft, voorts naar paragraaf 3.5 van het algemeen deel van de toelichting en naar de toelichting bij artikel II.

Om wetstechnische redenen is het onderscheid dat artikel 12 van de Wet economische mededinging maakt tussen enerzijds ontwerp-mededingingsregelingen (eerste lid) en anderzijds bestaande mededingingsregelingen (tweede lid) niet expliciet in het onderhavige artikel overgenomen. Indien het eerste lid slechts betrekking zou hebben op ontwerp-mededingingsregelingen, zou het niet mogelijk zijn dit lid ook te doen toepassen op bestaande mededingingsregelingen. Ingevolge het overgangsartikel (artikel II) is artikel 9g, eerste lid, ter zake van verzoeken om een ontheffing van de nieuwe regeling voor dergelijke mededingingsregelingen rechtstreeks van toepassing. Zou artikel 9g, eerste lid, alleen gelden voor ontwerp-mededingingsregelingen, dan zou de overgangsbepaling een zelfstandige regeling voor de ontheffingverlening ter zake van genoemde bestaande mededingingsregelingen moeten bevatten, hetgeen weer complicaties met zich mee zou brengen voor wat betreft de regeling van het administratieve beroep en het strafbaar stellen van overtredingen van bijvoorbeeld aan een ontheffing te verbinden voorschriften.

Bij de voorgestelde tekst van artikel 9g, eerste lid, moet dus wel worden bedacht dat, wanneer het gaat om een verzoek om ontheffing ter zake van een mededingingsregeling, waarvoor nog niet een ontheffing geldt, in feite ook slechts sprake kan zijn van een ontwerp-mededingingsregeling, dan wel van een mededingingsregeling, waarin een

voorbehoud is opgenomen in die zin, dat de regeling eerst kan gaan gelden, wanneer daarvoor een ontheffing zal zijn verleend.

In alle andere gevallen zal immers sprake zijn van ingevolge de Wet economische mededinging onverbindende mededingingsregelingen, welke niet kunnen «herleven» doordat daarvoor een ontheffing zou worden verleend.

Aangezien collectieve verticale prijsbinding niet langer dient te worden toegestaan dan strikt noodzakelijk is en de uitzonderlijke omstandigheden, welke tot het verlenen van een ontheffing leiden, steeds aan verandering onderhevig zullen zijn, dient een dergelijke ontheffing in de tijd gelimiteerd te zijn. De betrokken bewindslieden stellen de termijn, gedurende welke de ontheffing zal gelden, vast aan de hand van de door hen verwachte duur van de eraan ten grondslag liggende omstandigheden. Aangezien de feitelijke ontwikkelingen uiteraard kunnen afwijken van deze verwachtingen, is de mogelijkheid van verlenging van de ontheffingstermijn opgenomen. Ook kan een ontheffing voor het einde van de termijn worden ingetrokken. Eventuele verzoeken om verlenging zullen op dezelfde stringente wijze worden beoordeeld als het oorspronkelijke ontheffingsverzoek en bij verlenging van de ontheffing zal daarvoor wederom een termijn worden vastgesteld.

In de voorgestelde tekst van artikel 9g, **tweede tot en met het achtste lid**, zijn de termijnen en procedures vervat, die bij verzoeken om verlenging van een verleende ontheffing in acht genomen moeten worden en zijn enige bepalingen betreffende beschikkingen ter zake van een ontheffing opgenomen, waarbij, voor zover mogelijk, onderdelen van artikel 12 van de Wet economische mededinging van overeenkomstige toepassing zijn verklaard dan wel, waar dat technisch niet mogelijk is, bij de overeenkomstige bepalingen van dat artikel aansluiting is gezocht.

Ter zake van het **vijfde lid** zij vermeld, dat dit een bepaling bevat, analoog aan artikel 12, vierde lid, van de Wet economische mededinging, zoals dat luidt ingevolge de in paragraaf 3.3 van het algemeen deel van de toelichting genoemde Wet van 2 maart 1989 tot wijziging van de Wet economische mededinging en van enige andere wetten inzake uitbreiding van de mogelijkheid van beroep (Stb. 57). De afwijking in de formulering ten opzichte van het thans bestaande vierde lid van artikel 12 houdt verband met de door genoemde wet in het leven geroepen mogelijkheid voor derden, die rechtstreeks door een beschikking tot wijziging of intrekking van een ontheffingsbeschikking in hun belang worden getroffen, daartegen beroep in te stellen.

In het **zevende lid** is bepaald, dat artikel 13 van de Wet economische mededinging van overeenkomstige toepassing is op verzoeken om ontheffing of verlenging daarvan ingevolge artikel 9g en ter zake van een beschikking tot wijziging of intrekking van een ontheffing. Dit betekent, dat dergelijke verzoeken en voornemens tot dergelijke beschikkingen aan de Commissie economische mededinging moeten worden voorgelegd.

Onderdeel C

Dit onderdeel vult **artikel 14** van de Wet economische mededinging zodanig aan, dat partijen bij een overeenkomst, waarvan bepalingen onverbindend zijn geworden door toepassing van de onderhavige regeling, de mogelijkheid zullen hebben om uit die overeenkomst te treden, wanneer zij het niet meer zinvol achten daarbij partij te blijven door het wegvallen van een deel van die overeenkomst.

Dit kan zich in de volgende gevallen voordoen. In de eerste plaats bij individuele verticale prijsbinding, wanneer het vaststellen van een algemene maatregel van bestuur op grond van het voorgestelde artikel 9e, eerste lid, onder b, tot gevolg heeft dat bepalingen in overeenkomsten onverbindend worden. Dit kan het geval zijn, wanneer bij zo'n

maatregel andere goederen worden aangewezen dan de in het koninklijk besluit van 1 april 1964 genoemde goederen, en tevens, wanneer bij latere wijzigingen, (aanvullingen) van bedoelde maatregel weer andere goederen worden aangewezen. De voorgestelde tekst van het eerste lid van artikel 14 bevat een voorziening voor deze gevallen. Ook kan de behoefte tot uittreding zich doen gevoelen in gevallen van collectieve verticale prijsbinding, wanneer een ingevolge het voorgestelde artikel 9g verleende ontheffing ondanks een daartoe strekkend verzoek niet wordt verlengd. Voor dit geval geeft het voorgestelde **tweede lid** van artikel 14, naast het in de huidige artikel 14 geregelde geval van een verzoek dat is ingediend op grond van artikel 12, tweede lid, een voorziening.

Hier verdient nog opmerking, dat in de bestaande tekst van artikel 14 ten onrechte wordt verwezen naar de tweede volzin van artikel 12, tweede lid. Dit moet zijn de vierde volzin. In het nieuwe artikel 14, tweede lid, is de juiste verwijzing vervat.

Onderdeel D

Met de hierin voorgestelde wijziging van **artikel 15, eerste lid**, van de Wet economische mededinging wordt beoogd het daar gegeven verbod ook te doen gelden ten aanzien van bepalingen of richtlijnen, die ingevolge artikel 9e, eerste lid, onder a, of ingevolge een krachtens artikel 9e, eerste lid, onder b, vastgestelde maatregel onverbindend zijn.

Het **tweede lid** van artikel 15 wordt aangepast in die zin, dat ook uitzonderingen zijn opgenomen van het aan het eerste lid toegevoegde verbod voor gevallen waarin mededingingsregelingen in het geding zijn, waarvoor artikel 9e, eerste lid, onder a, niet geldt ingevolge artikel 9f, eerste lid, of artikel 9g (ontheffing) en mededingingsregelingen, waarvoor artikel 9e, eerste lid, onder b, niet geldt ingevolge artikel 9f, eerste of tweede lid.

Onderdelen E en F

Onderdeel F strekt tot het doen vervallen van **artikel 41** van de Wet economische mededinging, welk artikel aangeeft, welke in die wet voorkomende strafbare feiten als overtredingen en welke als misdrijven worden aangemerkt.

Ingevolge meergenoemd wetsvoorstel 14 886 zou dit artikel aldus worden gewijzigd, dat nog slechts een gedraging in strijd met artikel 39 van de Wet economische mededinging als misdrijf aangemerkt zou blijven, en alle overige strafbare gedragingen als overtreding. De bepaling, dat gedragingen in strijd met bepaalde artikelen een misdrijf of een overtreding opleveren al naar gelang zij wel of niet opzettelijk plaatsvinden, zou ingevolge genoemd wetsvoorstel komen te vervallen. De daarvoor in de toelichting bij dat wetsvoorstel gegeven motivering luidde, dat de opvattingen over strafbedreigingen zich sedert de totstandkoming van de Wet economische mededinging zodanig hebben ontwikkeld, dat het minder wenselijk werd geoordeeld de bedoelde opzettelijke gedragingen als misdrijf te blijven bestempelen, en dat daaraan in de praktijk ook geen behoefte bleek te bestaan.

In het verlengde van deze ontwikkeling kan gezien worden artikel 20 van de Wet vervoer over zee (Stb. 1982, 629). Dit artikel van die wet bevat een bepaling, analoog aan artikel 39 van de Wet economische mededinging, ter zake van maatregelen of beslissingen van een andere staat, die betrekking hebben op het zeevervoer van en naar Nederlandse havens. Gedragingen in strijd met bedoeld artikel 20 leveren echter ingevolge artikel 36 van dezelfde wet, dat de Wet op de economische delicten wijzigt, anders dan gedragingen in strijd met artikel 39 van de Wet economische mededinging, slechts een overtreding op. In het licht

van de – ook in de laatste jaren voortgegangene – ontwikkeling van de opvattingen over strafbedreiging, waarin onder meer belang wordt gehecht aan vereenvoudiging van de bewijslast van het openbaar ministerie, en uit een oogpunt van consistente wetgeving, acht ik het gewenst, dat ook gedragingen in strijd met artikel 39 van de Wet economische mededinging niet langer als misdrijf zullen zijn aangemerkt, doch als overtreding. De delictomschrijving, neergelegd in artikel 20 van de Wet vervoer over zee, bevat, anders dan artikel 39 van de Wet economische mededinging, niet het element «opzettelijk». Dit hangt samen met het feit, dat het om een overtreding en niet om een misdrijf gaat. Nu besloten is dat ook gedragingen in strijd met artikel 39 als overtredingen zullen worden aangemerkt, ligt het voor de hand, in de delictomschrijving daarvan het woord «opzettelijk» te schrappen. **Onderdeel E** strekt daartoe.

Een andere in dit verband van belang zijnde ontwikkeling is de totstandkoming van de Wet vermogenssancties (Stb. 1983, 153), welke met ingang van 1 mei 1983 in werking is getreden. Deze wet maakt het mogelijk ter zake van overtredingen aanzienlijk hogere geldboetes dan voorheen op te leggen, waardoor bij gedragingen als de onderhavige (overtreding van 39 Wet economische mededinging) te minder reden bestaat deze als misdrijf te blijven aanmerken.

Nu alle strafbare feiten in de Wet economische mededinging als overtreding worden aangemerkt, bestaat geen behoefte meer aan een afzonderlijke bepaling in de zin van het huidige artikel 41 Wet economische mededinging. Volstaan kan worden met het aanbrengen van een wijziging in de Wet op de economische delicten, waarvoor zij verwezen naar de toelichting bij artikel III.

ARTIKEL II

In paragraaf 3.5 van het algemeen deel der toelichting is reeds aandacht besteed aan deze overgangsbepaling.

Ingevolge het **eerste lid** kan voor een mededingingsregeling, waarvoor op het tijdstip van inwerkingtreding van de onderhavige wet een ontheffing ingevolge het koninklijk besluit van 1964 van kracht is, binnen drie maanden na dat tijdstip een verzoek om een «nieuwe» ontheffing als bedoeld in artikel 9g, eerste lid, worden gedaan. Een beschikking op dat verzoek is in deze opzet een beschikking ingevolge artikel 9g, eerste lid, zodat de daarop betrekking hebbende bepalingen van artikel 9f ook voor een beschikking op een dergelijk verzoek gelden. Het betreft hier artikel 9g, vierde, vijfde, zesde, zevende en achtste lid.

Hier zij nog gewezen op de parallellie tussen het voorgestelde artikel 9g, derde lid, dat aansluit bij artikel 12, tweede lid, tweede, derde en vierde volzin, van de Wet economische mededinging, en de laatste zin van het eerste alsmede het **tweede lid** van dit artikel.

Het **derde lid** bevat een bepaling, analoog aan artikel 14 van de Wet economische mededinging, waardoor partijen bij een mededingingsregeling, waarvoor een ontheffing gold ingevolge het koninklijk besluit van 1964 maar een tijdig ingediend verzoek om ontheffing ingevolge de nieuwe regeling is afgewezen, uit de overeenkomst kunnen treden.

Ingevolge het **vierde lid** ten slotte geldt het verbod van artikel 15 van de Wet economische mededinging niet, zolang op een verzoek om een nieuwe ontheffing, waartoe dit overgangsartikel de mogelijkheid biedt, niet onherroepelijk is beslist.

ARTIKEL III

Na de hierboven bij artikel I, onderdelen E en F, gegeven toelichting zij volstaan met de volgende opmerkingen betreffende de door dit artikel

voorgestelde wijziging van de Wet op de economische delicten. Aangezien alle in de Wet economische mededinging voorkomende delicten ingevolge het onderhavige wetsvoorstel overtredingen zullen zijn, dient de vermelding van de betrokken artikelen van die wet in de Wet op de economische delicten van artikel 1, onder 3, te worden overgebracht naar artikel 1, onder 4.

Vermeld zij, dat thans een aantal artikelen zonder aanduiding van leden is genoemd, terwijl slechts in één lid daarvan een dergelijke bepaling voorkomt, te weten: de artikelen 15, 22 en 27. Alleen het eerste lid van elk van deze artikelen omschrijft echter een strafbare gedraging of geeft daarvoor de grondslag. In de voorgestelde opsomming komen nog slechts die onderdelen van artikelen voor, waarin verboden gedragingen of bepalingen die daarvoor de grondslag vormen, zijn vervat.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
A. J. Evenhuis